

ETYKA W ORGANIZACJI

ZARZĄDZANIE, KULTURA, POLITYKA

ETHICS IN THE ORGANIZATION

MANAGEMENT, CULTURE, POLITICS

Redakcja naukowa
Łukasz Burkiewicz
Jarosław Kucharski

AKADEMIA IGNATIANUM W KRAKOWIE
WYDAWNICTWO WAM

KRAKÓW 2016

© Akademia Ignatianum w Krakowie, 2016
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 39 99 620
wydawnictwo@ignatianum.edu.pl
www.wydawnictwo.ignatianum.edu.pl

Publikacja dofinansowana ze środków przeznaczonych na działalność statutową
Wydziału Filozoficznego Akademii Ignatianum w Krakowie

Recenzent
Dr hab. Zbigniew Widera, prof. UE

Redakcja
Krystyna Kajtoch

Projekt okładki i stron tytułowych
Lesław Sławiński – PHOTO DESIGN

Typografia i łamanie
Piotr Druciarek

ISBN 978-83-7614-271-5 (AIK)
ISBN 978-83-277-1277-6 (WAM)

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 62 93 200 • faks 12 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl
www.wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA
tel. 12 62 93 260
e.wydawnictwowam.pl

Spis treści

Wstęp	7
Jarosław Kucharski	
Zarządzanie etyką – próba definicji	13
Elżbieta Skrzypek	
Etyka biznesu w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie	31
Robert Rogowski	
Koncepcje etyczne i ich egzemplifikacja w życiu gospodarczym	61
Małgorzata Michniak	
Niepełnosprawność wyrokiem na rynku pracy? Kilka uwag do funkcjonowania Zakładów Pracy Chronionej w rynkowej rzeczywistości	77
Robert Sroka	
Etyka biznesu – od idei praw człowieka do narzędzi zarządzania	95
Dariusz Dańkowski SJ	
Religia – kultura – ekonomia. Encyklika <i>Caritas in veritate</i> w dialogu z etyką biznesu	117
Robert Lasak	
Międzynarodowa alokacja biznesu a etyka	143

Jakub Lickiewicz	
Etyka w zawodzie psychologa	161
Łukasz Burkiewicz	
Kilka uwag do dyskusji nad etyką marketingu	177
Jarosław Legięć	
Czy współczesny człowiek może być etyczny w zarządzaniu biznesem?	201
Marzena Jankowska-Mihułowicz, Paulina Lecnar	
Wyznaczniki podejmowania etycznych decyzji menedżerskich w kontekście zarządzania zasobami ludzkimi	227
Marzena Jankowska-Mihułowicz, Tadeusz Trębacz	
Etyczne decyzje menedżerskie – wartość praktykowana czy deklarowana?	245
Aleksandr Gugnin	
Duchowe i ideowe źródła powstania etyki gospodarczej w Rosji	263
Michał Szkoła	
Etyka urzędnika samorządowego	287
Jakub Śliwak	
Nowoczesne i etyczne praktyki zarządzania zasobami ludzkimi	307
Marzena Jankowska-Mihułowicz, Jan Polaszczyk	
Etyka zarządzania na przykładzie przedsiębiorstw wielokulturowych w Rejkiawiku	323
Mateusz Sekuła	
Kwestie etyczne w pracy nauczyciela	349
Patrycja Kumięga	
Etyczne wątpliwości w zarządzaniu organizacjami zautomatyzowanymi	371
Artur Wolanin	
Koncepcja zrównoważonego rozwoju w polityce publicznej Unii Europejskiej i Polski	395

Wstęp

Jeśli można pytać, czy święty cel uświęca niegodziwe środki, to równie dobrze można zapytać, czy świński cel nie uświęca godziwych środków.

Tadeusz Kotarbiński¹

Badania nad zachowaniem człowieka w organizacji to interdyscyplinarna i szeroka dziedzina nauki, która stała się przedmiotem zainteresowania licznych specjalistów w zakresie zarządzania, ekonomii, socjologii, psychologii, pedagogiki, marketingu i filozofii. Jednym z takich obszarów badawczych są dylematy etyczne, które pojawiają się w życiu każdej organizacji i niekiedy przeobrażają się w problemy etyczne, które implikują wiele negatywnych skutków. Zatem etyka w organizacji obejmuje normy zachowania osób, którymi się kierują, wykonując

¹ J. Zieleniewski, *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa 1969, s. 184.

swoją pracę. Sytuacje, które towarzyszą codziennej pracy oraz funkcjonowaniu organizacji, mogą generować różne postawy nieetyczne. Dotyczy to wszystkich typów organizacji, zarówno publicznych, prywatnych, jak i tzw. trzeciego sektora. Ponadto coraz większego znaczenia nabiera konieczność kształtowania postaw etycznych w stosunkach międzyludzkich w organizacjach, w których pracujemy.

Rozważania etyczne nad procesami zachodzącymi w organizacjach, a przez to związanych z zarządzaniem, są niemal tak stare jak sama działalność człowieka. Normy moralne dotyczące procesu zarządzania są obecne we wszystkich wielkich religiach świata. Stary Testament także wskazuje na powinności moralne przywódców. Również filozofowie zajmowali się kwestią właściwego organizowania – uwagi na ten temat można znaleźć u sofistów, Platona, Arystotelesa i innych myślicieli. Współczesne nauki o zarządzaniu bardzo często koncentrują się na procesach i procedurach, zapominając o celach, strategii, czy wartościach. Skupiając się na technicznych kwestiach związanych z zarządzaniem, wydają się spychać na margines etyczne znaczenie relacji występujących w zespołach, wartości, które leżą u podstaw różnych koncepcji zarządzania. Nie zawsze też są świadome założeń co do kondycji ludzkiej przyjętych *implicite* w stosunku do podwładnych. Wydaje się, że nie wszyscy menedżerowie zdają sobie sprawę, że ich decyzje mają nie tylko znaczenie ekonomiczne, ale także moralne.

Filozofia pomaga dokonywać właściwych wyborów. Zarówno właściciele firm, kierownicy czy specjaliści codziennie w swojej pracy zawodowej stają przed dylematami, które od wieków pomaga rozwiązywać filozofia, a w szczególności etyka. To właśnie etyka pozwala poszerzyć horyzonty postrzegania rzeczywistości poza ramy doraźnej korzyści, pozwalając zrozumieć biznes w pełniejszym kontekście i podjąć głębszą

refleksję nad dzisiejszymi problemami nie tylko gospodarczymi, ale występującymi również w organizacjach nieprowadzących działalności biznesowej. W końcu to etyka wpływa na relacje między kwestiami etycznego prowadzenia biznesu a kulturą organizacyjną, definiowaną przez wartości i normy przestrzegane w organizacji. Rozpoznawana jest silna relacja pomiędzy zachowaniami etycznymi organizacji a jej kulturą. Konkludując, można stwierdzić, że autorzy tekstów byli zgodni co do dwóch kwestii: po pierwsze, to ekonomia powinna służyć człowiekowi, a nie odwrotnie; po drugie, współczesna wiedza o gospodarce rynkowej potwierdza, że działalność gospodarcza w każdym swoim aspekcie podlega ocenie etycznej.

Na łamach niniejszego tomu wyniki swoich badań opublikowało 19 autorów. W swoich pracach próbowali oni odpowiedzieć na zadane przez redaktorów tomu pytania: czy warto być etycznym w ramach prowadzonej działalności, zarówno biznesowej, jak i na innych płaszczyznach organizacyjnych, czy etyka w zarządzaniu wyszła z ram definicji i teorii do sfery praktyki, jakie narzędzia są stosowane we wdrażaniu wartości, postaw i poglądów etycznych, czy może etyka w zarządzaniu to rodzaj teorii, którą się zarządza i buduje na potrzeby chwili. Problem jest bardzo szeroki i nie dotyczy tylko i wyłącznie roli oraz miejsca etyki w życiu organizacji. Interdyscyplinarność tematu sprawiła, że stał się on przedmiotem rozważań badaczy różnych specjalności: etyków, filozofów, ekonomistów, kulturoznawców, psychologów, pedagogów, prawników, historyków, specjalistów od finansów, zarządzania i marketingu oraz przedstawicieli sfery praktycznej zarządzania, reprezentujących zarówno sektor prywatny, jak i publiczny oraz pozarządowy. W związku z tym pojawiły się różne interpretacje i punkty widzenia pojęcia „etyki w organizacji”. Autorzy reprezentują szerokie środowisko akademickie: Uniwersytet Marii

Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Nowym Sączu, Akademię Ignatianum w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Politechnikę Rzeszowską i Akademię Techniczno-Humanistyczną w Bielsku Białej; oraz sferę praktyczną i publiczną: Benefit Systems S.A., Lucrum Sp. z o.o., Zespół Szkół Ekonomicznych w Nowym Sączu oraz Urząd Miasta Krakowa.

Artykuły autorów stanowią indywidualne, wielowątkowe i interdyscyplinarne spojrzenie na miejsce etyki w organizacji. Poszczególne artykuły są zróżnicowane merytorycznie, rozprawom naukowym towarzyszą raporty praktyków, a także studia przypadków. Zdajemy sobie sprawę, że problematyka, która została podjęta, jest szeroka i mamy świadomość, że podkreślamy tylko niektóre, istotne kwestie. Dzięki wspólnemu wysiłkowi, konstruktywnej oraz efektywnej współpracy wszystkich autorów powstała swoista platforma wymiany doświadczeń i spostrzeżeń naukowych dotyczących badań nad kwestiami etycznymi w różnych obszarach życia zawodowego. Celem, który nam przyświecał, było przybliżenie rezultatów naszych badań szerokiemu gronu Czytelników, ze szczególnym uwzględnieniem studentów zainteresowanych tematyką filozoficzną, kulturoznawczą oraz ekonomiczną.

W imieniu redakcji naukowej pragniemy w tym miejscu podziękować wszystkim przedstawicielom środowisk naukowych oraz praktykom, którzy wzięli udział w dyskusji nad współczesnymi problemami towarzyszącymi etyce w życiu zawodowym. Książka ta w takiej formie mogła powstać dzięki pomocy i życzliwości Dziekana Wydziału Filozoficznego o. dr. hab. Tomasza Homy SJ, prof. Akademii Ignatianum, do którego kierujemy serdeczne słowa podziękowania. Wyrazy podziękowania kierujemy także do władz Akademii

Ignatianum w Krakowie za życzliwe poparcie naszej inicjatywy oraz pomoc finansową przeznaczoną na publikację wspólnego wysiłku naukowego.

Serdeczne podziękowania niech przyjmie również recenzent naszej publikacji prof. dr hab. Zbigniew Widera z Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Pragniemy również podziękować zespołowi Wydawnictwa Akademii Ignatianum w Krakowie: dyrektor dr Annie Królikowskiej, dr. Romanowi Małeckiemu i mgr Marcie Majewskiej. Pani Krystynie Kajtoch dziękujemy za dokonanie redakcji językowej niniejszego tomu.

Łukasz Burkiewicz, Jarosław Kucharski